

תקציר

רקע : צעירים ובכללם בני נוער נמצאים בקבוצת סיכון לאובדנות. מחקרים מלמדים כי זו סיבת המוות

השנייה בשכיחותה במדינות רבות במערב, כולל ישראל. בעת האחרונה ישנה התקדמות רחבת היקף בזיהוי גורמי סיכון לאובדנות, אך עדיין קיים דגש מועט לבחינת גורמי החוסן בהקשר זה. כמו כן ניכר כי חסר מודל משולב שיאפשר הבנה מעמיקה של התהליכים המובילים למחשבות והתנהגות אובדנית. במחקר הנוכחי ביקשנו לבחון מודל משולב של מספר גורמי סיכון מוכרים לצד גורמי חוסן – וזאת בכדי להעמיק בהבנת התופעה ולתת מענה לסוגיה המורכבת של איתור צעירים אובדניים. את הבדיקה עשינו בראי הבדלים בהשתייכות הדתית של הצעירים- בכדי לאפיין את הצעיר האובדני ואת גורמי החוסן שלו- בהקשר להשתייכות דתית.

שיטה : 735 תלמידים בכיתות ט-יב הלומדים בבתי ספר מקצועיים ברחבי הארץ השתתפו במחקר (597

נערים ו 77 נערות). כל התלמידים מילאו שאלונים שבחנו מצוקה רגשית, אימפולסיביות, רווחה נפשית, חשיפה עצמית, תחושת עול וחוסר שייכות, חוסן, סבילות לכאב נפשי וחוללות עצמית.

תוצאות : 84 בני-נוער דיווחו על מחשבות אובדניות (11%) ו-30 בני-נוער דיווחו על התנהגות אובדנית

(4%). מבין הקבוצות, בנות מוסלמיות ומוסלמים שהוריהם התגרשו היו בעלי שיעורי האובדנות הגבוהים ביותר מכל תתי המגזרים האחרים. בבחינת מודל המחקר, מצאנו כי סימפטומים של מצוקה רגשית הינם מנבאים חזקים מאוד של מחשבות אובדניות והתנהגות אובדנית. תחושת "היות עול" על הסביבה יחד עם חוויית חוסר השייכות היו גורם סיכון מוגבר, מעל ומעבר למצוקה הרגשית. מאפיינים אלו היו אף בעלי תרומה משולבת, כך שבקרב אלו הנמצאים במצוקה, תחושת העול על הסביבה יוצרת מצב סיכון מוגבר במיוחד. יתר על כן, מצאנו כי האוכלוסייה המוסלמית נמצאת בפגיעות יתר לאובדנות בשל העדרם של גורמי חוסן מספיקים (לדוגמה- רמה נמוכה מכל שאר הקבוצות במאפייני חוסן, ובסבילות לכאב נפשי). עוד מצאנו כי חשיפה עצמית גבוהה מהווה חסם בפני השפעת המצוקה הפסיכולוגית על התלמידים. כך שבקרב בעלי רמת חשיפה עצמית גבוהה- גם רמת גבוהות של מצוקה אינן מתורגמות במהירות למחשבות והתנהגות אובדנית – וזאת ככל הנראה בשל מנגנוני ויסות בין אישיים מוצלחים. לבסוף, ממצאי המחקר העלו כי בקרב תלמידים בעלי מחשבות אובדניות, רמת אימפולסיביות גבוהה מעלה את הסיכון שמחשבות אלו יבוצעו בפועל.

דיון : ממצאים אלו מדגישים כי אוכלוסיית התלמידים המוסלמים בכלל ובנות מוסלמיות בפרט הינם

קבוצת סיכון מוגברת לאובדנות. נראה כי תלמידים אלו חווים את עצמם כלא שייכים וכעול על סביבתם. זאת ועוד, ייתכן שתהליך האקולטורציה המערבית שאוכלוסייה זו עוברת בשנים האחרונות גרמה לריחוק מהמשפחה והיעדר תמיכה, מה שהוביל לרמות נמוכות של מאפייני חוסן וסבילות לכאב הנפשי. ובפרט בקרב בנות מוסלמיות, אשר צריכות להתאים את עצמן לדרישות המסורתיות של המשפחה מחד, ולהשתלב בחברה המערבית מאידך. מן הממצאים עולה החשיבות בפיתוח תכניות התערבות לבני-נוער מוסלמים, שיכללו מתן תמיכה נפשית אשר תעניק תחושת שייכות ותסייע בהעלאת רמות מאפייני החוסן. בהתייחס לממצאים אודות חשיפה עצמית כגורם חוסן משמעותי לאובדנות ואימפולסיביות כגורם מנבא התנהגות אובדנית בקרב תלמידים בעלי מחשבות אובדניות, נראה כי יש צורך במתן הדרכה בבתי הספר ואף התערבות שתאפשר עלייה ברמת החשיפה העצמית של הצעירים וירידה ברמת האימפולסיביות. כך, הם יוכלו להתמודד עם מצוקה ומשבר בדרכים אדפטיביות יותר מאשר חשיבה והתנהגות אובדנית.